

HISTORIČNA DOKUMENTACIJA

NOV DOKUMENT K ŽELEZNIČARSKI STAVKI APRILA 1920

V prvi izišli številki »Prispevkov za zgodovino delavskega gibanja« leta 1960 so bili na str. 278—282 objavljeni spomini Ivana Makuca, člana osrednjega stavkovnega komiteja slovenskih železničarjev za veliko stavko aprila 1920, napisani leta 1958. K spominom so bili priloženi dokumenti, ki jih je uredništvu izročil Ivan Makuc.

Prvi, na str. 283—284 objavljeni dokument, sestoji iz štirih listov s skico in besedilom načrta za zasedbo in straženje ljubljanskega glavnega kolodvora. Po izjavi Ivana Makuca je rokopisno sestavljeni načrt »kolektivno delo stavkovnega komiteja iz aprila leta 1920«.

K tem podatkom je treba zdaj dodati naslednje:

Pri pregledu družinskega arhiva Marcela Žorge starejšega (1883—1969), ki ga hrani inž. Marcel Žorga mlajši, sem našel na dveh straneh izpisan list, kjer Marcel Žorga st. piše (že po objavi dokumenta v »Prispevkih«):

»Dokumenti železničarskega stavkovnega komiteja leta 1920, na str. 283 in 284 (vsebujejo) moj predlog z mojim rokopisom ... kaže shemo in cel načrt ter celotno delovanje straž, razpored kurirjev in povelstva straž, kurirsko službo itd. Ta načrt je moj rokopis: najprvo sem ga napisal s svinčnikom in ko je bil gotov, sem čez svinčnik napisal s črnilom. Pri tem mojem delu sta mi pomagala moj brat Jaka in strojni mojster kurilnice državnih železnic v Šiški Jože Curhalek ...«

S to izjavo Marcel Žorga proglašajo omenjeni dokument za svoj predlog, ki ga je lastnoročno spisal.

S tem seveda ni rečeno, da dokument ne bi izražal stališč stavkovnega komiteja. Saj je na njem podpis: Štr. komite, to je štrajkovni komite.

Pri primerjanju obeh rokopisov — dokumenta, objavljenega kot faksimile v Prispevkih leta 1960 in lista v družinskem arhivu Marcela Žorge ml., ki začinja z datumom »29. oktobra 1918« — je lahko celo laiku ugotoviti istovetnost pisave. Podobnost je prepričljiva. Zlasti se to vidi pri besedah, ki se ponavljajo kakor stavka, straža, kurir in pri posameznih izrazito pisanih črkah t, ž, r; besedi poveljstvo, poveljniki sta v obeh rokopisih brez črke j.

Po izjavi Marcela Žorga mlajšega je Marcel Žorga starejši omenjeni dokument pred več kot dvajsetimi leti izročil Ivanu Makucu z besedami: »Naj objavijo.«

Menim, da je trditev Marcela Žorge st. povsem dokazana. Z njo zdaj vemo, kdo je avtor edinstvenega načrta o zasedbi in straženju ljubljanskega glavnega kolodvora in s tem tudi odgovorni ali vodilni organizator velike železničarske stavke aprila 1920, med katero je železničarsko delavstvo seglo po novih bojnih sredstvih, skrbno pripravljenih in organizirano izpeljanih.

Kolikor doslej vemo, so leta 1920 podobni korak storili tudi železničarji Maribora, Zidanega mosta, Pragerskega.

Pred železničarji so trboveljski rudarji med stavko decembra 1918 izvedli podobno akcijo: zastražili so rudnik, zasedli trgovine, ukazali prodajati živila iz zalog po določenih cenah in uvedli osemurnik v obratih, kjer ga še ni bilo. V tridesetih letih so se zatekli k podobnim zasedbam rudnikov oziroma tovarn, vendar ob ostrejših izvedbah, ponovno rudarji, za njimi tekstilci.

Na zgornji podatek želim opozoriti tudi zaradi tega, ker sem bil spomine Ivana Makuca in dokumente k njim leta 1960 pripravil za objavo brez tega podatka.

France Klopčič